

7. Туризм у XXI столітті: глобальні тенденції та регіональні особливості: Матер. II Між нар. Наук.-практ. конф. (10–11 жовтня, 2001 р.) / Редкол.: Цибух В.І. (голова) та ін. – К.: Знання України, 2002. – 560 с.
8. Челенков А., Коляда В. Анализ конкурентоспособности на взаимосвязанных рынках // Маркетинг № 5, 2002. – с. 96–102.
9. Шевченко Л.С. Конкурентное управление: Уч. пособие. – Харьков: Эспада, 2004. – 520 с.
10. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент. – М.: Издательско-книготорговый центр “Маркетинг”, 2002. – 892 с.

Хахльов О.В.

ДІАГНОСТИКА СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах особливої уваги потребують проблеми структурних перетворень промислового комплексу країни. Нестійка динаміка економічного прогресу, високий ступінь залежності вітчизняної промисловості від зовнішньоекономічних чинників, нестача внутрішніх джерел зростання обумовлюють необхідність формування фундаменту розвитку, що може бути створений шляхом докорінних змін в структурі промисловості в цілому, на рівні окремих регіонів та в розрізі окремих галузей.

Існуючий на сьогодні відчутний розрив між реальним станом наукового та практичного вирішення проблем структурних перетворень промислового комплексу України, складність, багатоаспектність і наукова дискусійність цієї проблеми вимагають її подальшого опрацювання. Поглибленого вивчення потребують особливості структурних трансформацій промислового комплексу в регіонах країни. Існує необхідність розробки теоретичних, методичних і практичних питань регулювання структурних змін у промисловості в цілому та в сфері виробництва будівельних матеріалів зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються дані дослідження. Для обґрунтування трансформаційних процесів в галузі велике значення має діагностика стану підприємств та організацій, що входять до її складу. Розробка її методики повинна враховувати як традиційні підходи до виробничого, організаційного, фінансового та кадрового вивчення окремих суб'єктів ринку, так і новітні розробки. Більшість дослідників саме діагностику визнають як початковий етап прийняття управлінських рішень.

Серед новітніх розробок щодо економічної та комплексної управлінської діагностики організацій у галузі будівельних матеріалів слід виділити роботи А.Шеремета і Є.Негашева, О. Закорко, Г.Лагутіна. Цінність вищезгаданих доробок полягає у комплексному підході до проблем діагностики. Визнано, що найважливішими методологічними інструментами діагностики є економічний аналіз і прогнозування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. На нашу думку, діагностика має здійснюватись в спеціально створеній експертній системі. Суть такої системи полягає у використанні оцінок різних експертів, що дозволяє відійти від формалізації діагностики і підсилити достовірність отриманих результатів. При вирішенні галузевих проблем експертна система спростить порівняльний аналіз підприємств та забезпечить урахування загальних процесів, що відбуваються на ринку.

Формулювання цілей статті. Нами пропонується створити експертну систему діагностики стійкості стану галузі будівельних матеріалів. З цією метою розв'язуються наступні наукові задачі:

- обґрунтовується поняття стійкості стану галузі;
- визначаються показники, що характеризують стан підприємств галузі;
- формується експертна група;
- встановлюється алгоритм діагностики.

Виклад основного матеріалу. Для комплексної оцінки стану підприємств галузі виробництва будівельних матеріалів і виробів пропонується багатофакторна модель, яка забезпечує всебічний і достовірний аналіз реальних виробничо-технологічних, фінансово-економічних, організаційних та інших факторів діяльності організацій, що дає підстави визначити міру стійкості функціонування підприємства в ринковому середовищі.

Оцінка стійкості підприємств вимагає формування наступних груп показників:

1. група фінансових факторів
2. група економічних факторів
3. група виробничо-технологічних факторів
4. група екологічних факторів

Вибір показників, та факторів, що визначають стійкість підприємств в ринковому середовищі здійснено на основі пропозицій економістів-науковців та практиків. При цьому найвагомішою при визначенні стійкості підприємства є група фінансових факторів, їх питома вага в загальній характеристиці стійкості за оцінкою експертів становить 32%, економічні фактори визначають стійкість підприємства на 28%, виробничо-технологічні – на 24%. В умовах сьогодення важливою умовою функціонування підприємства є дотримання ним природоохоронних вимог, тому окремо виділена група екологічних факторів (значимість оцінена в 16%). Зміст груп і вагомість показників, що її формують приведені в таблиці 1.

Комплексна характеристика стану підприємств галузі передбачає залучення експертів, яким пропонується наступна методика оцінювання стійкості. Якщо, динаміка певного показника на думку експерта оцінювалась як така, що забезпечує абсолютну стійкість підприємства, то показнику присвоюється значення 1.

Якщо ж на думку експерта показник свідчив про втрату підприємством стійкості на ринку, то йому присвоюється значення 100. Важливим етапом діагностики є відбір експертів, що надаватимуть характеристику стійкості галузі.

Загальний алгоритм визначення стійкості галузі полягає у розрахунку комплексної оцінки (в балах) загрози втрати стійкості. Така сумарна інтегральна оцінка стійкості базується на відповідних комплексних оцінках стійкості підприємств галузі. Вона, в свою чергу, враховує значимість показників в групах, вагомність групи та важливість експерта.

Таблиця 1. Показники, що характеризують стійкість підприємства в ринковому середовищі

Групи факторів	Показники	Питома вага в групі, %
група фінансових факторів	Загроза банкрутства	15
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	10
	Коефіцієнт негайної ліквідності	10
	Коефіцієнт покриття	20
	Динаміка рентабельності реалізації	15
	Рівень рентабельності власного капіталу	15
група економічних факторів	Динаміка фондівдачі	15
	Динаміка реалізації товарної продукції	25
	Динаміка виробітку на 1 працюючого	15
	Частка імпортової продукції на ринку	5
	Динаміка приросту експорту	20
	Знос основних фондів	25
група виробничо-технологічних факторів	Рівень технологічності	10
	Коефіцієнт завантаження потужностей	15
	Коефіцієнт використання потужностей	20
	Коефіцієнт якості продукції	25
	Коефіцієнт рівня інновації	15
	Коефіцієнт кваліфікації і структури працівників	15
група екологічних факторів	Рівень мотивації	10
	Показник рівня забруднення навколишнього середовища	30
	Показник рівня понаднормативного (катастрофічного) забруднення довкілля	20
	Коефіцієнт ресурсозбереження	20
	Коефіцієнт продукції, сертифікованої по екологічним параметрам	30

Залежно від отриманого значення інтегральної оцінки позицію окремого підприємства та галузі в цілому можна охарактеризувати за шкалою, приведеною в таблиці 2.

На нашу думку, доцільно вказаний алгоритм розглянути більш детально за кроками. Нами виділені такі важливі розрахункові етапи:

1. підготовчий етап. На цьому етапі встановлюється тривалість ретроспективного періоду; склад підприємств та організацій галузі, що підлягатимуть аналізу; визначаються аналітики та експерти, що формують вихідні дані для діагностики;
2. структурний етап передбачає формування ієрархії (рівнів, елементів та груп) діагностики, системи оцінок, порядку їх розрахунку та раціональні засоби і принципи інтерпретації результатів діагностики;
3. розрахунково-діагностичний етап здійснюється у відповідності із постановкою задачі;
4. На заключному етапі здійснюється інтерпретація результатів діагностики.

Таблиця 2. Інтерпретація результатів комплексної діагностики стану підприємства

Стан підприємства	Інтегральна оцінка	
	Min	Max
Найсприятливіший стан – абсолютна стійкість	4	13
Висока стійкість	14	32
Стабільно стійкі підприємства з помірним ступенем ризику	26	52
Незадовільний стан стійкості	58	72
Загрозливий (кризовий) стан	76	100

Апробація поданого алгоритму комплексної діагностики галузі виробництва будівельних матеріалів здійснена на фактичних матеріалах тривалого діагностичного обстеження підприємств і організацій галузі. Вибірка обмежена підприємствами, що входять до корпорації «Українські будівельні матеріали», охоплює розрахунковий період 1998–2005 роки і є цілком репрезентативною.

Корпорація "Українські будівельні матеріали" виробляє вітчизняні будівельні матеріали. Вона об'єднує

115 підприємств і організацій таких основних напрямків будівельної галузі: керамічної, скляної, нерудної, стінової, полімерної та сантехнічної. Предметом діяльності корпорації "Укрбудматеріали" є створення та реалізація програм (проектів) з виробництва будівельних матеріалів і виробів для задоволення потреб як внутрішнього, так і зовнішнього ринків; вирішення питань соціально-економічного розвитку об'єднань, організацій та підприємств, що входять до її складу; створення системи їх сервісного обслуговування і матеріального забезпечення; налагодження прямих зв'язків з постачальниками сировини та обладнання; визначення напрямків діяльності та здійснення цілеспрямованої зовнішньо-економічної, науково-технічної, інвестиційної і цінової політики в галузі; поліпшення якості промислової продукції, нарощування та підвищення технічного рівня виробництва; ефективне використання потужностей, впровадження у виробництво сучасних світових технологій; захист інтересів об'єднань, організацій та підприємств, що входять до її складу, та їх працівників.

За результатами діагностики встановлено тип стійкості кожного підприємства, визначено питомий внесок підприємств по 5 групам стійкості, здійснено розподіл інтегральних характеристики стійкості підприємств в межах зон стійкості. Дослідження свідчать про існуючу динаміку покращення ситуації в галузі (табл.3.) В цілому, виробництво будівельних матеріалів в Україні є стійким з помірним ступенем ризику. Серед 115 підприємств лише 7 (5%) мають найвищий рівень стійкості і за даних умов є безризиковими. Основну частку становлять стабільні підприємства.

Подальші дослідження вимагають з'ясування вагомості факторів, які вплинули на покращення ситуації в галузі, що дозволить розробити певні рекомендації щодо структурних трансформацій.

Таблиця 3. Динаміка результатів діагностики підприємств корпорації

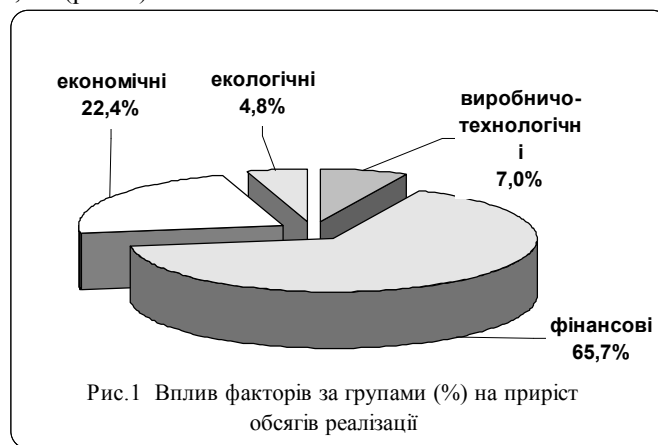
Показник	Роки							
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Середня інтегральна оцінка галузі	62,11	54,97	50,13	47,36	43,71	41,24	39,83	31,29

За результатами діагностики і порівняльною динамікою основних результатів господарювання підприємств галузі було розроблено статистичні моделі зв'язку, аргументами яких (залежними змінними моделі X_1-X_4) є одержані впродовж періодів діагностики оцінки по групам факторів, а результуючими показниками (незалежними змінними моделі) – обсяг реалізації продукції галузі Y_1 та рентабельність реалізації Y_2 . За результатами розрахунку статистичної моделі регресії $Y_1=R(X_1-X_4)$ одержано аналітичну залежність зв'язку :

$$\Psi = \alpha_0 + \sum_{i=1}^4 \alpha_i X_i = \alpha_0 + \alpha_1 X_1 + \alpha_2 X_2 + \alpha_3 X_3 + \alpha_4 X_4 =$$

$$= 328.2361 + 0.1941 X_1 + 1.9743 X_2 - 0.791 X_3 - 0.094 X_4$$

Розрахунки статистичної моделі дозволили виявити питомий вплив факторів на приріст галузевого обсягу реалізації. Переважну частку приросту обсягу реалізації одержано за рахунок вдосконалення фінансового менеджменту галузі – 65,7% (рис.1).

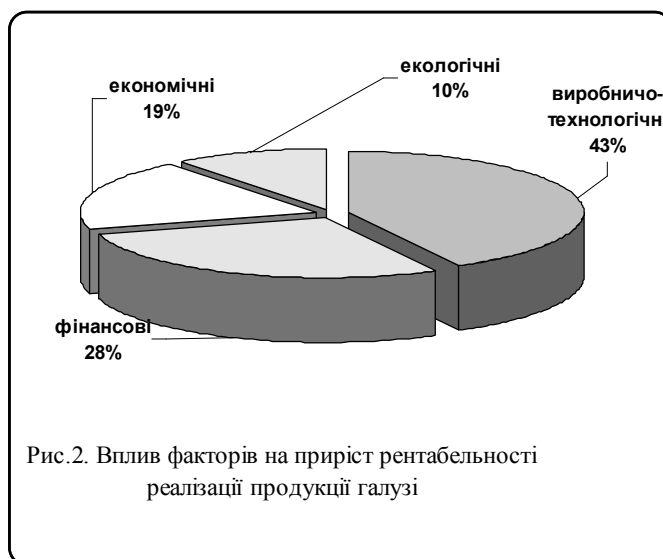

Подібні розрахунки проведено стосовно статистичної моделі зв'язку рентабельності реалізації $Y_2=R(X_1-X_4)$ з факторами господарювання. Аналізувалась наступна модель регресії:

$$\Psi = \alpha_0 + \sum_{i=1}^4 \alpha_i \Pi_i = \alpha_0 + \alpha_1 \Pi_1 + \alpha_2 \Pi_2 + \alpha_3 \Pi_3 + \alpha_4 \Pi_4 =$$

$$= 328.2361 + 0.1941 \Pi_1 + 1.9743 \Pi_2 - 0.791 \Pi_3 - 0.094 \Pi_4$$

Виявлено, що переважний вплив на приріст рентабельності реалізації (рис. 2) завдали саме виробничо-технологічні фактори – 43%, що свідчить про ефективне управління структурою галузевого виробництва і маркетингу.

Про інтенсивність галузевого зростання свідчить наведена кумулятивна динаміка приросту результатів галузі та оцінок по групам факторів, які одержані в результаті діагностики, за період 1998–2005 рр. (див. табл.4.12 і рис.4.10). Наведені дані, зокрема, свідчать, що зростання стійкості галузі по виробничо–технологічним факторам з 1998 по 2005рр. на 55,7% та зростання ефективності по фінансовим чинникам на 85% забезпечило зростання обсягів реалізації на 48,5% , а рентабельності реалізації – на 45,2%. Фундамент зростання, як підтверджують результати діагностики, було закладено в 1998–1999 рр., про що свідчать і темпи зростання оцінок по факторам господарювання.

Висновки. Комплексна діагностика галузі та її інтерпретація дозволили підтвердити обсяги і динаміку посилення конкурентних позицій галузі в ринковому середовищі, виявити стратегічні напрями зростання галузі та темпи його інтенсифікації. В останні роки позитивно на розвиток галузі вплинула реконструкція підприємств, їх технічне переозброєння, застосування нових технологій, налагодження випуску продукції, що відповідає вимогам міжнародних стандартів. Аналіз виявив, що значний вплив на позицію підприємства має його участь у міжнародній торгівлі.

Перспективи досліджень. Висвітлені пропозиції щодо діагностики зрушень, що відбуваються в галузі доцільно доповнити інструментарієм, який би дозволив проводити дослідження на рівні окремих регіонів. Така діагностика має встановити регіональні розбіжності, виявити фактори, що сприяли існуючим тенденціям та стати основою ефективного управління структурними трансформаціями на рівні регіонів.

Источники и литература

Забороко Е.П. Критерии экономической диагностики и оценки хозяйственной деятельности в стратегическом управлении строительством. // Строительное производство. – К.: АП НИИСП.–1998.–Вып.39.–С.126–129. Лагунін Г.В. Інтеграція будівельних організацій у фінансово-будівельні групи // Фаховий збірник “Основи і фундаменти”. – К.: КНУБА .–Вип. 12. Безух А.В. Методологічні інструменти вдосконалення управління підприємств і організацій галузі будівельних матеріалів. // Збірник наукових праць “Науковий вісник будівництва”.–Вип.15. – Харків: ХДТУБА, 2001. – С.242–250.

Корчинский В.Е.

БЮДЖЕТНЫЕ ПРОЦЕДУРЫ ПОКРЫТИЯ ВРЕМЕННЫХ КАССОВЫХ РАЗРЫВОВ

В процессе исполнения бюджета финансирование расходов не совпадает во времени с зачислением доходов. Кассовое исполнение бюджета может быть построено таким образом, чтобы доходы опережали во времени расходы, то есть имело место превышение текущих поступлений над текущими расходами. Устойчивое финансовое положение государства во многом предопределяется наличием определенного остатка средств на счетах бюджета, поскольку это дает возможность бесперебойно осуществлять финансирование предусмотренных расходов. И наоборот, отсутствие такого остатка создает трудности в финансовом обеспечении потребностей экономического и социального развития.

Размеры остатков средств на счетах бюджета должны быть оптимальные. С одной стороны, они должны обеспечивать устойчивое финансовое положение, а с другой – не быть чрезвычайно завышены, поскольку это означает изъятие средств из оборота, необходимость в привлечении дополнительных доходов. По-государственному и местным бюджетам остаток средств на счетах лимитируется в виде устанавливаемой каждый год во время утверждения бюджета оборотной кассовой наличности. Оптимальных размеров остатки средств на счетах бюджета достигают путем установления соответствующих сроков мобилизации доходов и финансирования расходов. Сроки поступления доходов должны несколько опережать сроки финансирования расходов.

В случае отсутствия доходов, необходимых для финансирования текущих расходов местных бюджетов, возникают кассовые разрывы. Кассовые разрывы являются временным явлением, и по результатам